

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

**รูปแบบการใช้ประโยชน์จากใบไม้แห้งในชุมชนวัดไผ่สามตำลึง ตำบลไทรงาม
อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม**
ESTABLISHMENT OF A COMMUNITY LEARNING CENTER BUDDHAPANYA:VICHA PHAE,
SAI NGAM, BANG LEN, NAKHONPATHOM

พระชัยวัฒน์ ชุตินธโร (แซ่อึ้ง)¹, ดร.สัญญา สดประเสริฐ และ พระมหาประกาศิต สิริเมธ, ผศ.ดร.

Phra Chaiwat Chutintharo (Saeoueng), Dr.Sanya Sodprasert and

Phramaha Prakasit Sirimedho , Asst.Prof.Dr.³

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhaphanya Sri Thawarawadee Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: Off222@hotmail.co.th¹

Received 21 May 2024; Revised 20 June 2024; Accepted 28 December 2024

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดจากการจัดการใบไม้แห้ง 2) พัฒนาระบบการจัดการใบไม้แห้ง และ 3) นำเสนอรูปแบบการจัดการใบไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง 15 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม 9 รูป/คน ทำการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทและนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัญหาการจัดการใบไม้แห้งชุมชนวัดไผ่สามตำลึง ขาดการใส่ใจผลกระทบที่เกิดจากการใช้ชีวิต เน้นผลผลิตและระยะเวลาที่เร็วที่สุด ทำให้เกิดมลพิษทางคว้นจากการเกษตร ส่งผลต่อสุขภาพของลมหายใจ ต่อคนแก่ ผู้ป่วย เด็กเล็ก ทำให้หายใจไม่ค่อยสะดวก ส่งผลต่อปัญหาสุขภาพในระยะยาว

2) พัฒนาระบบการจัดการใบไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึงโดยนำรูปแบบ 3Rs มาเป็นกิจกรรม 1 การให้ความรู้ โทษภัยของการจัดการที่ไม่ถูกวิธี ร่วมกันพัฒนา 2 ทำปุ๋ยชั้นดีไว้ใช้ประหยัดเงิน 3 การทำใบไม้แห้งมาเป็นเชื้อเพลิง “ถ่าน”

3) รูปแบบการจัดการจัดการใบไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง เรียกว่า “PDI model” คือ P = Participation การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในการใช้ประโยชน์จากใบไม้ D = Develop การพัฒนากิจกรรมให้ความรู้ สร้างมูลค่าเพิ่มเป็นถ่านอัดแท่ง และสร้างประโยชน์ทำเป็นปุ๋ยหมักใบไม้ I = Innovation การนำภูมิปัญญามาประยุกต์รวมกับความรู้ใหม่เกิดเป็นนวัตกรรม “เครื่องปั่นได้ปั่นดี” คือ เครื่องย่อยสลายใบไม้แห้ง และ “เครื่องปั่นได้อัดดี” คือ เครื่องอัดถ่าน จากสิ่งที่มีมาประยุกต์ใช้ปรับปรุงรูปแบบและระบบการทำงาน

คำสำคัญ : รูปแบบ, การใช้ประโยชน์, ใบไม้แห้ง, ชุมชนวัดไผ่สามตำลึง

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

Abstract

This research is to 1) study the problems that arise in managing dry matter, 2) develop information in a dry manual, and 3) present the dry management model of the Sam Tamlueng indigenous temple community. Bang Len District, Nakhon Pathom Province, in a survey research Don't forget to collect data for in-depth reasons with an important researcher who can specifically observe 15 images/people and survey groups of 9 images/people to research the accompanying content and present it descriptively.

The results showed that

1) The problem of managing dry leaves in the Wat Phai Sam Tamlueng community. Lack of attention to the effects of living life Emphasis on productivity and fastest lead time. Causes smoke pollution from agriculture. It affects the health of the breath in elderly people, sick people, and young children, making it difficult to breathe. Resulting in long-term health problems.

2) Develop the dry leaf management process of the Wat Phai Sam Tamlueng community by using the 3Rs model as an activity: 1 providing knowledge Blame the dangers of improper management. Work together to develop 2. Making good fertilizer to save money. 3. Making dry leaves into "charcoal" fuel.

3) The dry leaf management model of the Wat Phai Sam Tamlueng community is called the "PDI model", which is P = Participation. Participation of communities and various sectors in the use of leaves. D = Develop, developing activities to provide knowledge. Create added value as charcoal briquettes and create benefits by making it into leaf compost. I = Innovation, applying wisdom and combining it with new knowledge to create innovation. A "good blender" is a machine that breaks down dry leaves, and a "good blender" is a charcoal press. From what we have, apply it to improve the form and working system.

Keywords : THE UTILIZATION MODEL OF DRY LEAVES IN THE COMMUNITY OF WAT PHAI SAM TAMLUENG

บทนำ

แผนปฏิบัติการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2563 – 2565) มีความสอดคล้องต่อเป้าหมาย และตัวชี้วัดของแผนระดับต่าง ๆ ทั้ง แผนระดับ 1 ยุทธศาสตร์ชาติ แผนระดับ 2 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ รวมถึงแผนระดับ 3 ต่าง ๆ โดยประกอบด้วยแผนปฏิบัติการฯ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ด้านการสร้างการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว ด้านทรัพยากรทางบก ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมภูมินิเวศ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และศิลปกรรมพื้นที่สีเขียว และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน ด้านการยกระดับกระบวนการด้าน

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดอนาคตประเทศ ด้านระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เกษตรกรรมในประเทศไทยส่วนใหญ่จะมีการปลูกพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ต่าง ๆ พืชเศรษฐกิจส่วนใหญ่ทั่วประเทศที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง เป็นต้น การจะทำผลผลิตทางการเกษตรให้สูงขึ้นทางการเกษตร มีสิ่งที่สำคัญคือการเตรียมดินที่พร้อมที่จะทำการปลูก ดังนั้นจึงมีการเตรียมการตากถางพื้นที่เพื่อกำจัดเศษพืช มีการทำวิธีง่าย ๆ ประหยัดสะดวก สำหรับเกษตรกรที่ขอใช้กันมาก คือ การเผา เช่น การเผาฟางในนาข้าว ถึงในปัจจุบันจะมีการนำเครื่องจักรมาช่วยงานในระบบการทำงาน การผลิตข้าว ได้แก่ การเตรียมดิน มีรถไถใช้แทนแรงงานสัตว์ การเก็บเกี่ยวด้วยเครื่องมือสมัยใหม่ โดยเฉพาะข้าวนาปรังที่จะมีการปลูกข้าวต่อเนื่องกันอย่างน้อยปีละ ๒ - ๓ ครั้ง จึงมีความเร่งรีบในการเตรียมดิน ทำให้เกษตรกรหันมาใช้ตัวเลือกวิธีการเผาฟางในนาให้หมดๆ ไปหรือน้อยลงบางลงก่อนที่จะทำการไถกลบไถนาเตรียมปลูกในฤดูต่อไป นอกจากนี้การเก็บผลผลิตทางการเกษตรบางอย่าง เช่น อ้อย เกษตรกรต้องทำการเผาใบอ้อยให้ใบของต้นอ้อยเบาบางลงเพื่อง่ายต่อการเก็บเกี่ยว และในการกำจัดเศษพืชในประเภทอื่น ๆ ชาวเกษตรกรชอบเลือกใช้วิธีการเผา จากการเฝ้าระวังของกรมควบคุมโรคสถานการณ์ของฝุ่นละอองพบว่าขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM2.5) ปี 2562 - 2564 ของประเทศไทยมีค่าเกินเกณฑ์มาตรฐาน (50 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร) ซึ่งจะมีการปรับตัวสูงขึ้นในช่วงรอยต่อฤดูหนาวเข้าสู่ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน จนถึงเดือนมีนาคม อันเนื่องมาจากปัจจัยความกดอากาศสูง และลมสงบ พบในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีระดับฝุ่นละอองมีค่าสูงขึ้น และข้อมูลจากศูนย์แก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ กรมควบคุมมลพิษ วันที่ 2 มีนาคม 2565 พื้นที่ที่มีค่าฝุ่น PM2.5 เกินค่ามาตรฐาน โดยคุณภาพอากาศในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ถึงเริ่มมีผลกระทบต่อสุขภาพ

สิ่งที่เกิดตามมาคือก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse gases : GHGs) ก๊าซที่มีคุณสมบัติในการดูดซับคลื่นรังสีความร้อน หรือรังสีอินฟราเรสได้ โดยเฉพาะการเผาไหม้เชื้อเพลิง จึงทำให้เกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สะสมอยู่ในชั้นบรรยากาศมากที่สุด และก๊าซที่ควรเฝ้าระวังต่อมา คือ ก๊าซมีเทน ที่เกิดจากการย่อยสลายของสารอินทรีย์ ก๊าซเรือนกระจก นอกจากจะดูดความร้อนไว้ในบรรยากาศโลกแล้ว ยังไปทำลายชั้นโอโซนให้บางลงด้วย ซึ่งในชั้นโอโซนมีหน้าที่ในการกรองรังสีอันตราย คือ รังสียูวี หรือ Ultraviolet ซึ่งเมื่อก๊าซเหล่านี้ลอยขึ้นสู่บรรยากาศจะดูดซับความร้อนไว้และถ้ามีปริมาณที่เหมาะสม จะรักษาอุณหภูมิโลกให้พอเหมาะอุ่นสบาย แต่เมื่อใดที่ก๊าซเหล่านี้มีปริมาณมากเกินไป จะส่งผลให้ชั้นบรรยากาศมีการกักเก็บรังสีความร้อนไว้มากขึ้น ทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยของชั้นบรรยากาศเพิ่มขึ้น ทำให้ร้อนมากขึ้นด้วย ก๊าซเหล่านี้เกิดจากปรากฏการณ์หรือกระบวนการทางธรรมชาติและกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ ภาวะโลกร้อน - ระบบโลกเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างรวดเร็ว จนทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือ Climate Change ทำให้การที่อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกสูงขึ้นไม่ว่าจะเป็นอากาศบริเวณใกล้ผิวโลก และน้ำในมหาสมุทร เนื่องมาจากมลภาวะในอากาศหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ ที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกออกสู่ชั้นบรรยากาศนั่นเองปรากฏการณ์เรือนกระจก - ปรากฏการณ์ที่โลกมีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงขึ้น เนื่องจากการรวมตัวกันอย่างหนาแน่นของก๊าซเรือนกระจกที่ดูดความร้อนเอาไว้ไม่ให้สะท้อนออกไป

ปัจจุบันประชาชนที่อาศัยในชุมชนวัดไผ่สามตำลึง ตำบลไทรงาม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ประสบปัญหาด้านการจัดการใบไม้แห้ง ยังไม่มีแนวทาง ไม่มีมาตรการในการปฏิบัติที่ดีในการจัดการใบไม้แห้งของคนในชุมชนอย่างเช่น เลือกใช้วิธีการเผาเป็นหลักในการกำจัดสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ เช่น การกำจัด

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ขยะ ใบไม้ กิ่งไม้ หญ้า หรือสิ่งอันไม่พึงประสงค์ในที่ดินของตนเองโดยใช้วิธีการใช้เชื้อเพลิงจุดเผาเป็นอันดับต้นๆ เพราะเป็นวิธีที่ได้ผลอย่างรวดเร็ว ทำได้ง่าย ไม่วุ่นวาย และไม่เสียค่าใช้จ่าย จึงมีการเผาใบไม้อยู่เป็นประจำของทุกวัน ซึ่งการกำจัดเศษซากพืชหรือขยะด้วยวิธีนี้ นอกจากจะทำให้เกิดปัญหาโลกร้อนแล้ว ยังก่อให้เกิดความเดือดร้อนกับเพื่อนบ้านข้างเคียง เนื่องจากกลิ่นจากควัน ฝุ่นละอองจากเชื้อเพลิงที่ถูกลมพัดปลิวไปปิดบังตามท้องถนนทำให้การเดินทางผ่านอาจเกิดอันตราย ปลิวไปติดตามบ้านเรือนเสื้อผ้าที่ซักรีดตากไว้ ขาดระบบการนำใบไม้แห้งไปใช้ประโยชน์ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการเพิ่มมูลค่าจากใบไม้แห้งส่งผลให้เกิดปัญหาด้านต่างๆ ในชุมชน เป็นต้น

จากปัญหาดังกล่าว การวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นการจัดการใบไม้แห้ง อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มจากใบไม้แห้ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง โดยการนำเศษใบไม้แห้งมาใช้ประโยชน์ เพิ่มรายได้ ลดปัญหาผลกระทบที่เกิดจากการเผา โดยการนำเศษใบไม้แห้งมาทำถ่านอัดแท่ง เพื่อใช้ในครัวเรือน และลดค่าใช้จ่าย เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน ต่อสิ่งแวดล้อม และเป็นแนวทางแบบอย่างแก่ชุมชนอื่นในการบริหารจัดการเศษใบไม้แห้งอย่างมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดจากการจัดการใบไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง ตำบลไทรงาม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการใบไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง ตำบลไทรงาม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการใบไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง ตำบลไทรงาม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

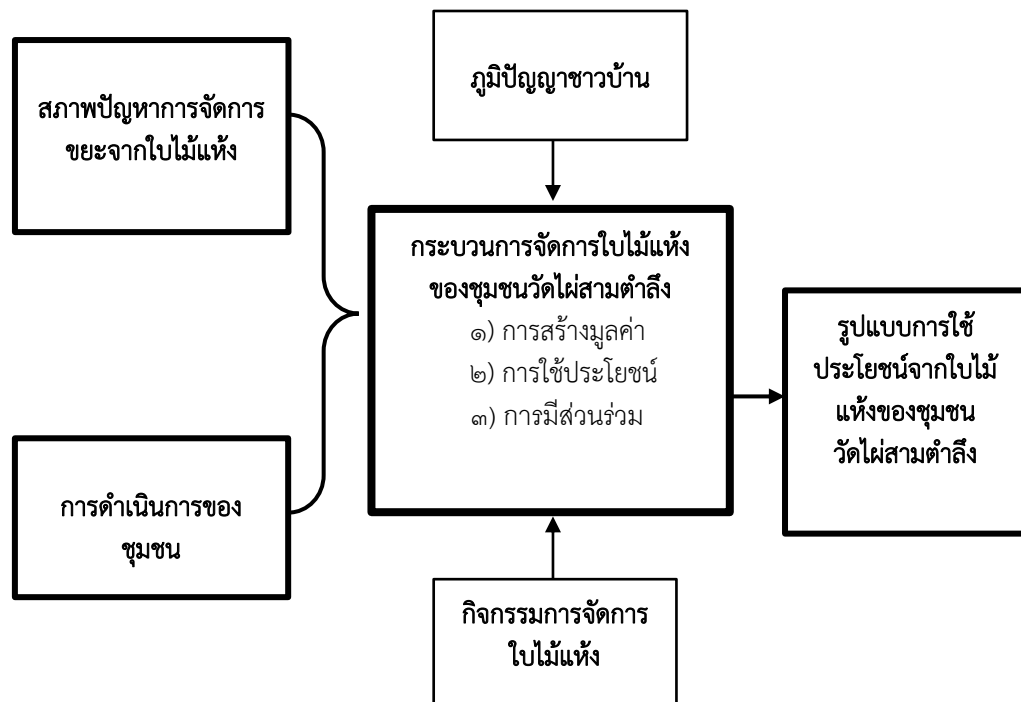
วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 กระบวนการตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart ประกอบด้วยการวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) โดยผู้วิจัยได้ปรับขั้นตอนการวางแผน ออกเป็นขั้นตอนการเตรียมการและการวางแผน เพื่อจำแนกภารกิจในการทำงานในพื้นที่ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลในพื้นที่เพื่อพัฒนาโจทย์การวิจัยให้เหมาะกับชุมชน จึงได้จัดทำขั้นตอนการดำเนินงานของรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ระยะ คือ 1) ระยะเตรียมการ (Pre-Research) 2) ระยะการวางแผน (Planning) 3) ระยะการปฏิบัติตามแผน (Action) 4) ระยะการสังเกตผลการนิเทศติดตามสนับสนุนการดำเนินงาน (Observation) และ 5) ระยะสะท้อนผล (Reflection)

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการใช้ประโยชน์จากใบไม้แห้งในชุมชนวัดไผ่สามตำลึง ตำบลไทรงาม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาวิธีวิทยาการวิจัยที่เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเรื่องนี้จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดจากการจัดการใบไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง

จากการศึกษาวิจัยสภาพปัญหาที่เกิดจากการจัดการใบไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง พบว่า มีการจัดการใบไม้แห้งเพียง 3 แนวทาง ปัจจุบันชุมชนวัดไผ่สามตำลึงมีพื้นที่เป็นพื้นที่สีเขียวอยู่มากเป็นธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ของพื้นที่ และจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นที่มีพื้นที่อาศัยทำการเกษตรอยู่ใกล้ชิดกัน จึงทำการที่อยู่อาศัยเป็นธรรมชาติอยู่มากอันจะมีใบไม้แห้งที่เกิดจากธรรมชาติหรือตามฤดูกาลของพื้นที่ จึงทำให้มีใบไม้แห้งปริมาณมากในบริเวณต่างๆ ส่งผลให้ปัญหาใบไม้แห้งกลายเป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการจัดการ สร้างผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และสภาพความเป็นอยู่ในชุมชน ได้แก่ ความสะอาดในพื้นที่ อดตันร่องส่งน้ำทางการเกษตร ทับถมส่งกลิ่นเหม็นรบกวน เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์ และการทำลายโดยการเผา ก่อมลพิษ คิว้น ฝุ่นPM2.5 เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อมชุมชน โรคทางเดินหายใจ ส่งผลต่อการจัดการใบไม้แห้ง โดยใช้หลัก 3Rs ที่ไม่ครอบคลุมทั่วถึง ดังนั้น จึงมีการพัฒนารูปแบบการใช้ประโยชน์จากใบไม้แห้งในชุมชน ก่อกำเนิดเป็นตัวแทนกลุ่มจิตอาสาชุมชน พัฒนารูปแบบในพื้นที่ชุมชนวัดไผ่สามตำลึง สรุปได้ดังนี้

1.1) บริบทการดำเนินชีวิตด้านการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

เป็นชุมชนที่เป็นพื้นที่สีเขียวมีธรรมชาติยังไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เข้ามา ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังทำอาชีพเกษตรกรรม รับจ้าง ทำสวน ทำไร่ ทำนา เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาจากคนรุ่นก่อนๆ สภาพแวดล้อมส่วนมากโดยรวมยังมีทั้งต้นไม้ขนาดใหญ่ อยู่ตามที่ต่างๆภายในชุมชน ที่พักอาศัย ถนนหนทางสวนนา ก็จะพบต้นไม้ในพื้นที่โดยรอบ เมื่อถึงฤดูการผลิ ใบไม้ จะพบการร่วงหล่นของใบไม้ ที่การทับถม อยู่ตามโคนต้นไม้ พื้น ล่องน้ำ คู คลอง ส่งผลกระทบตามมา สภาพทั่วไปของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง ตำบลไทรงาม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม บ้านเรือนที่อยู่อาศัยมักอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน มีอาชีพทางการเพาะปลูกมักจะทำบ้านเรือนอยู่ริมคลอง หรือริมถนน วิถีชีวิตของคนในชุมชนยังเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบต่างๆ กันคือ 1. ประกอบอาชีพทางการเกษตรแบบดั้งเดิม โดยทำนาในช่วงฤดูฝนที่เรียกกันว่า "นาปี" พอช่วงฤดูแล้งที่ว่างงานในไร่นา คน ชนบทเหล่านี้ก็จะทำงานอื่นๆ 2.ประกอบอาชีพทางการเกษตรและหาอาชีพสร้างรายได้เสริมแต่ยังอาศัยอยู่ในชุมชน คนในชุมชนที่เปลี่ยนการประกอบอาชีพ จากการเป็นเกษตรกร หันมาประกอบอาชีพอื่นๆ 3. เลิกทำเกษตร เข้าทำงานเป็นลูกจ้างในเมืองกรุง คนในชุมชนบางส่วนละทิ้งการทำงานภาคเกษตร และเดินทางเข้าสู่ตัวเมืองใหญ่ๆ

1.2) การจัดการใบไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง

ชุมชนมีการจัดการใบไม้แห้งในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ถนัดของแต่ละบ้าน แบบง่ายๆ แบบรวดเร็ว แบบสบายเรา โดยไม่มีการคำนึงถึงผลกระทบในหลายๆด้านที่ส่งผลกลับมาต่อตนเองละรอบข้าง ชุมชน บริเวณบ้าน พื้นที่ไร่นา ตามท้องนาของชาวบ้าน จากการเก็บข้อมูลในชุมชนผู้วิจัยได้พบรูปแบบการจัดการใบไม้แห้งของชุมชนนี้ ดังนี้ 1.จัดการในรูปแบบการเผา โดยมีวิธีการดังนี้คือการรวบรวมใบไม้ การเผาในหลุม ซึ่งรูปแบบดังกล่าวเป็นรูปแบบที่ทำต่อกันมาโดยการขุดดินเป็นหลุมลึกลงไปดินกับมีขนาดที่กว้างและจะมีการรวบรวมใบไม้หรือเศษขยะ ไปทิ้งแล้วเผาเป็นครั้งเป็นคราว 2.จัดการในรูปแบบการปล่อยให้ย่อยสลายโดยธรรมชาติ โดยมีวิธีการคือ การกวาดมากองรวมกันไว้ที่โคนต้นไม้แล้วก็ปล่อยให้ย่อยสลายไปเอง หรือทิ้งลงแม่น้ำลำคลอง 3.จัดการในรูปแบบการรวมทั้งในถังขยะ โดยจะเป็นถังขยะของทางหมู่บ้าน ที่แต่ละบ้านจะมีถังขยะจัดตั้งไว้ให้เมื่อมีขยะหรือเศษใบไม้ก็จะนำมาทิ้งแล้วจะมีพนักงานรวบรวมจัดเก็บไปอยู่เป็นประจำตามเวลา

1.3) ผลกระทบจากการจัดการใบไม้แห้งในชุมชนวัดไผ่สามตำลึง

ผลกระทบต่อชุมชนในรูปแบบที่ต่างๆ ตามการจัดการของแต่ละบ้าน แบบง่ายๆ แบบรวดเร็ว แบบสบายเรา โดยไม่มีการคำนึงถึงผลกระทบ ขาดการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้สภาพแวดล้อมในชุมชนเสื่อมโทรมลง เป็นมลพิษทางอากาศส่งผลโดยตรงต่อสุขภาพและอนามัยของคนในชุมชน และสภาพสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติจะเปลี่ยนแปลงไปอันเกิดจากการกระทำต่างๆเขาเรานั้นย่อมก่อให้เกิดปัญหาได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมในบริเวณนั้นหรือโดยรอบได้ แบ่งออกเป็นในด้านต่างๆดังนี้ 1.ผลกระทบต่อคน ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนวัดไผ่สามตำลึงมีการจัดการใบไม้ที่ปราศจากความรู้และวิธีการที่ถูกต้อง ทำให้เกิดผลกระทบต่อการใช้ชีวิตเช่นการเผาขยะ การเผาเศษใบไม้ การเผาฟาง ส่งผลกระทบต่อการสัมผัส เกิดเป็นควัน และสร้างมลพิษทางอากาศ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสภาพอากาศจะเห็นได้จากอากาศเกิดเป็นฝุ่น PM2.5 เกิดภาวะโลกร้อน 2.ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยการกวาดใบไม้มารวมๆกันไว้ตามโคนต้นไม้สุ่มกันจนเป็นกองแล้วปล่อยให้ย่อยสลายไปเอง โดยไม่ได้มีสถานที่ในการจัดเก็บอย่างเป็นที่เป็นทาง เวลาช่วงฤดูฝน หรือมีลมพายุเขา ใบไม้ตามที่กองๆไว้ก็พัดปลิวออกมาดังเดิม จะก่อให้เกิดแหล่งน้ำทางการเกษตรอุดตัน เกิดการทับถมจน

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

เน่าเสีย เกิดหล่อพะพั้งพันธุ์ยง แมลงวัน ส่งกลิ่นเหม็น ทับถมทำให้เกิดความไม่คล่องตัวในการส่งน้ำ จะส่งผลกระทบต่อเกษตรกรที่ได้ทำการเพราะปลูกเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

2. เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการไบโม่แห่งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง ตำบลไทรงาม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

การร่วมกับพัฒนาชุมชนและผู้นำชุมชนจึงได้กระบวนการจัดการไบโม่แห่งด้วยกระบวนการแบบ 7Rs มาประยุกต์ใช้ โดยเริ่มจากการแนะนำให้ความรู้แก่ชาวบ้านกลุ่มแกนนำเพื่อจะขยายผลต่อไป โดยใช้กิจกรรม “รวมพลัง ช่วยงดลดได้ สร้างชุมชนสีเขียว” เป็นตัวขับเคลื่อนส่งเสริมการพัฒนาในพื้นที่ชุมชนวัดไผ่สามตำลึง โดยร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลไทรงาม นักพัฒนาชุมชนตำบลไทรงาม ผู้นำชุมชน ตัวแทนประชาชน และครูกับเยาวชนในพื้นที่ ในการจัดกิจกรรมมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการไบโม่แห่งในครัวเรือน ร่วมกันวิเคราะห์การจัดการไบโม่แห่งบริเวณบ้านเรือนด้วยการสร้างความตระหนักด้วยการคิดใหม่ ปลูกความเป็นผู้นำ สร้างความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ให้เห็นถึงโทษภัยของมลพิษ และกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการไบโม่แห่งให้เกิดประโยชน์กับคนชุมชนได้อย่างยั่งยืน ในกิจกรรม “รวมพลัง ช่วยงดลดได้ สร้างชุมชนสีเขียว” โดยมีการอบรมให้ความรู้และฝึกปฏิบัติการเกี่ยวกับจัดการและการใช้ประโยชน์จากไบโม่แห่ง ใช้เวลาในการจัดกิจกรรม จำนวน 3 วัน มีผู้เข้าร่วม 35 คน คือ เจ้าหน้าที่ อบต. / กลุ่มส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม 1 คน พัฒนาชุมชนตำบลไทรงาม 3 คน กำนันและผู้ใหญ่บ้าน 7 คน สมาชิกสภา อบต. 3 คน ปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน พระสงฆ์ 4 รูป ประชาชนที่สนใจ 8 คน ครูและเยาวชน 8 คน ในการจัดกิจกรรมทั้ง 3 วันนั้น ดังนี้

การให้ความรู้ โทษภัยของการจัดการที่ไม่ถูกวิธี

เป็นกิจกรรมการให้ความรู้หน้าที่ของพลเมือง การรับผิดชอบต่อส่วนรวม การรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การปลูกฝังจิตสำนึกในกระบวนการจัดการไบโม่แห่งในบ้านเรือน ที่ทำการเกษตร ลดการสร้างมลพิษสู่ธรรมชาติ เรื่องของสภาพแวดล้อมชุมชน การถูกทำลายลงของธรรมชาติจากมนุษย์ พฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์อันก่อให้เกิดผลต่อสิ่งแวดล้อมสิ่งต่อสิ่งแวดล้อมสีเขียวไปถึงรุ่นลูกหลาน ให้เราอยู่ร่วมกับธรรมชาติ รักสิ่งแวดล้อม ลดการทำลาย ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การใช้ชีวิต จากการทำลายทิ้งโดยปาวประโยชน์ ช่วงที่ 1 เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับ ลดการเผาในที่โล่ง การเผาฟางของเกษตรกรชาวนาในหมู่บ้าน ในจำนวนที่เยอะก่อให้เกิดควันจำนวนมากและพุดคยถึงเรื่อง การห้ามเผาในที่โล่งการเผาหญ้า เผาขยะ มีความผิดทั้งจำทั้งปรับ แม้จะเผาในที่ของตนเองหากการกระทำดังกล่าวทำให้เกิดเหตุรำคาญ เช่น กลิ่น ความร้อน สิ่งมีพิษ ฝุ่นละออง เขม่า เถ้า หรือกรณีอื่นใดจนเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เจ้าพนักงานในท้องถิ่นมีอำนาจสั่งให้หยุดเผาได้ และหากยังคงมีการเผาอยู่หลังจากที่เจ้าหน้าที่ได้มีคำสั่งห้ามแล้ว ช่วงที่ 2 เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับ การนำสิ่งที่พบเห็นมาต่อยอด พุดถึงเรื่อง ปุ๋ยหมักคืออะไร ปุ๋ยที่ได้จากการหมักสารอินทรีย์ให้สลายตัว ผุพังตามธรรมชาติ โดยนำสิ่งเหล่านั้นมากองรวมกัน รดน้ำให้ชื้น แล้วปล่อยทิ้งไว้ให้เกิดการย่อยสลายตัวโดยกิจกรรมของจุลินทรีย์ จึงนำไปใช้ปรับปรุงดิน ในการเตรียมกองปุ๋ยหมัก อาจใส่ปุ๋ยเคมีเพื่อช่วยเร่งกิจกรรมของจุลินทรีย์ดิน เป็นการเพิ่มคุณค่าด้านธาตุอาหารของปุ๋ยหมักด้วย ปุ๋ยหมักไม่พลิกกอง จากเศษหญ้าไบโม่แห่ง ไร่ ปลูกผักที่บ้าน อีกหนึ่งปัญหาของคนชอบปลูกต้นไม้หรือทำสวนบริเวณบ้านคือ ขยะจากเศษหญ้าหรือไบโม่แห่ง ดังนั้นเพื่อลดปริมาณขยะและทำให้บ้านไม่รก จึงได้นำวิธีการ “ทำปุ๋ยหมักจากเศษไบโม่ไบหญ้า” และการกำจัดแมลงที่มากินผักในไร่สวนโดยการที่เราสามารถนำไปไบโม่ที่เราอยู่มาเป็นเป็นยาไล่แมลงได้ง่ายๆโดย “น้ำหมักสมุนไพรไล่แมลง” และการให้ความรู้ถึงการเปลี่ยนไบโม่เป็นพลังงานเชื้อเพลิง “ถ่าน” ที่สามารถใช้ในครัวเรือนเพื่อประกอบอาหารประเภทปิ้งย่าง ได้ และในปัจจุบันมีการผลิตถ่านอัดแท่งโดยใช้วัสดุเหลือใช้ เช่น

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ผักตบชวา เศษใบไม้แห้ง มาอัดเป็นแท่งเชื้อเพลิง ซึ่งเรียกว่า “เชื้อเพลิงเขียว” และถ่านจากแกลบ รวมทั้งการนำถ่านไม้มาอัดแท่งเพื่อเพิ่มคุณสมบัติด้านการให้ความร้อนที่สูง และสม่ำเสมอมากขึ้น การส่งเสริมใช้ถ่านไม้ นอกจากจะเป็นการช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการเผาทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ จำได้ทำการคัดเลือกเรื่องที่น่าสนใจ มีประโยชน์ และเหมาะกับชาวบ้านและสามารถทำมาทำในชุมชนได้ และพบว่า ชาวบ้านมีความต้องการ การจัดการของชุมชน 2 แบบ ได้แก่ 1) ชุมชนอยากอยู่แบบเดิม เพราะไม่มีค่าใช้จ่ายอะไร แต่ต้องมีพื้นที่ รูปแบบการใช้ประโยชน์จากใบไม้แห้งโดยการทำปุ๋ยหมักไม่พลิกกอง จากเศษใบไม้แห้ง 2) ทำให้มีมูลค่าเพิ่ม โดยการทำเป็นถ่าน รูปแบบการใช้ประโยชน์จากใบไม้แห้งโดยการถ่านอัดแท่งจากใบไม้แห้ง จึงเกิดเป็นกิจกรรมฝึกอบรมปฏิบัติดังนี้

ฝึกปฏิบัติการปุ๋ยหมักไม่พลิกกอง จากเศษใบไม้แห้ง

เป็นกิจกรรมอบรม ฝึกปฏิบัติการปุ๋ยหมักไม่พลิกกอง จากเศษใบไม้แห้งเป็นการฝึกปฏิบัติการพัฒนา รูปแบบการใช้ประโยชน์จากใบไม้แห้ง ต้นแบบ กิจกรรมการ ทำปุ๋ยหมักไม่พลิกกองต้นแบบ จากใบไม้แห้งในชุมชน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและตระหนักในการจัดการใบไม้แห้งในครัวเรือนการฝึกทักษะด้านการจัดการใบไม้แห้งในครัวเรือนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการกำจัดใบไม้แห้งให้เป็นการจัดการทรัพยากรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เน้นพัฒนารูปแบบการใช้ประโยชน์จากใบไม้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการ 3Rs ประโยชน์ของการแปรรูปใบไม้แห้งให้เกิดประโยชน์ สร้างมูลค่าเพิ่มจากใบไม้แห้งชุมชน พัฒนารูปแบบใบไม้แห้ง โดยการฝึกทำปุ๋ยหมักไม่พลิกกอง โดยที่ไม่พึ่งพาสารเคมีทำให้เรามั่นใจได้ว่าปุ๋ยที่เราใส่บำรุงพืชผักที่เราปลูกจะปลอดภัยแน่นอน ในกิจกรรม “ปุ๋ยหมักไม่พลิกกอง” จะเริ่มตั้งแต่การหาพื้นที่ที่เหมาะสม จัดเตรียมพื้นที่ จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือ และลงมือ 1 ปักเสาไม้รอบๆ ต้นไม้ที่เราจะใช้ทำกองปุ๋ย 2 มัดตาข่ายเป็นวงกลมติดกับเสาหลังไม้ 3 นำเศษใบไม้แห้งต่าง ๆ หรือเศษพืชต่าง ๆ ลงในวงตาข่าย 4 เทมูลวัวทับลงไปให้รอบ 5 กระสอบ 6 รดน้ำให้ฉ่ำ 7 ทำเป็นชั้น ๆ เหมือนเดิมจนสุดตาข่าย เพียงเท่านี้ก็เสร็จขั้นตอน ซึ่งการทำปุ๋ยนี้ นอกจากจะได้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ปลอดภัยแล้วเรายังสามารถนำมาใช้เป็นกิจกรรมยามว่างร่วมกันภายในครอบครัว หรือ ในชุมชนได้อีกด้วย เมื่อเราทำความสะอาดในพื้นที่บริเวณบ้านมีใบไม้หรือเศษพืชต่างเราสามารถนำไปใส่ในวงตาข่ายเพื่อให้ย่อยสลายเป็นปุ๋ยให้กับต้นไม้ได้อีกตามขั้นตอนกระบวนการผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากใบไม้แห้ง ชุมชนวัดไผ่สามต่าถึงต้นแบบ หลังจากนั้นก็สามารถนำเอาปุ๋ยหมักที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงบำรุงดิน เป็นอีกหนึ่งรูปแบบในการจัดการใบไม้แห้งให้เกิดประโยชน์ได้และเป็นกิจกรรมสามารถนำไปลงมือทำในพื้นที่บริเวณบ้านได้ด้วยตนเอง

การเปลี่ยนใบไม้แห้งเป็นพลังงานถ่านอัดแท่ง

เป็นกิจกรรมอบรมฝึกปฏิบัติ การทำถ่านอัดแท่งจากใบไม้แห้งจากเศษใบไม้แห้งในกิจกรรม ทำถ่านอัดแท่งจากใบไม้แห้ง เพื่อพัฒนารูปแบบการใช้ประโยชน์ แบบมีส่วนร่วม ให้สามารถแก้ไขปัญหาใบไม้แห้งในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ประชาชนมีความรู้และมีทักษะ สามารถจัดการได้อย่างเหมาะสมมีจิตสำนึก และเห็นคุณค่าประโยชน์ในการพัฒนารูปแบบ สามารถสร้างมูลค่าและเป็นพลังงานความร้อนในครัวเรือนได้ ทำให้ปัญหาปริมาณใบไม้แห้งที่ถมกลืนเหม็นเน่าเสีย ปัญหาทางน้ำการเกษตร ลดปัญหามลพิษทางอากาศจากการเผาใบไม้ คำนึงถึง คุณภาพชีวิต คุณภาพสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สร้างคุณค่าภูมิปัญญาชาวบ้านและเพิ่มทักษะ ความรู้ เทคนิค วิธีการต่าง ๆ นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยในกิจกรรมได้ร่วมกันทดลองทำ ของกลุ่มผู้เข้าอบรม ตามกระบวนการคือเตรียมอุปกรณ์ จะมีใบไม้แห้งเป็นตัวเศษถ่านไม้ แป้งมันและก้น้ำ นำมาผสมแล้วก็นำไปเป็นก้อนถ่านตามรูปทรง และตากแดดให้แห้ง ซึ่งใน

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

กิจกรรมมีการทดลองตามสูตร และปรับจนสำเร็จเป็นสูตรของชุมชน และก่อให้เกิดสิ่งประดิษฐ์จากการทดลอง ทำถ่านที่มีคุณภาพมากขึ้น จากการ DIY ของเหลือใช้กับอุปกรณ์ที่ไม่ได้ใช้มาทำเป็น “เครื่องปั่นได้ปั่นดี กับ เครื่องปั่นได้อัดดี” เป็นนวัตกรรมที่เกิดจากกิจกรรม การเปลี่ยนไปไม้แห้งเป็นพลังงานถ่านอัดแท่ง

3. การเสนอรูปแบบการจัดการไปไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง ตำบลไทรงาม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

จากการศึกษาวิจัยการนำเสนอรูปแบบการจัดการไปไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง ตำบลไทรงาม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยใช้หลักกระบวนการ 3Rs พบว่าโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 1) สภาพปัญหาที่เกิดจากการจัดการไปไม้แห้ง โดยร่วมกันทำกิจกรรม พุดคุยถึงสภาพแวดล้อมในชุมชน การจัดการกำจัดไปไม้แห้งของคนในชุมชนถึงผลกระทบต่างๆ ส่งผลต่อคนรอบข้าง ต่อสภาพแวดล้อม ร่วมกันทำกิจกรรมอบรมให้ความรู้ ปลุกจิตสำนึกที่ดีและตระหนักในการทำลายทิ้งแบบปาวประโยชน์เป็นพลังงานทดแทนเพิ่มคุณค่า เช่น ชาวบ้านในชุมชนวัดไผ่สามตำลึง กลุ่มจิตอาสาชุมชน ๒) รูปแบบการใช้ประโยชน์จากไปไม้แห้งแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยร่วมกันทำกิจกรรมนำไปไม้แห้งในชุมชน นำไปสู่กระบวนการจัดการไปไม้แห้งให้เกิดประโยชน์เพิ่มขึ้นเหมาะสม หรือการนำไปผ่านกระบวนการสร้างประโยชน์เพิ่มมูลค่า เปลี่ยนเป็นพลังงานความร้อนทดแทนในครัวเรือน เช่น 1) การทำปุ๋ยไว้ใช้เองโดยที่ไม่พึ่งพาสารเคมีทำให้เรามั่นใจได้ว่าปุ๋ยที่เราใส่บำรุงพืชผักที่เราปลูกจะปลอดภัยแน่นอน ซึ่งการทำปุ๋ยนี้นอกจากจะได้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ปลอดภัยแล้วเรายังสามารถนำมาใช้เป็นกิจกรรมยามว่างร่วมกันภายในครอบครัว หรือ ในชุมชนได้อีกด้วย การทำปุ๋ยโดยมีหลักการคือ เลี้ยงดิน ให้ดินเลี้ยงพืช และ ให้พืชเลี้ยงเรา เป็นกิจกรรม ทำปุ๋ยหมักไม่พลิกกอง จากเศษไปไม้แห้ง 2) พลังงานเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน โดยเฉพาะพลังงานเชื้อเพลิงมีปริมาณการใช้เพิ่มสูงขึ้น ถ่านและฟืนเป็นพลังงานเชื้อเพลิงชนิดหนึ่งที่นิยมใช้กันมากในครัวเรือน และธุรกิจร้านอาหารสำหรับประกอบอาหารประเภทปิ้งย่าง แต่เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้ในประเทศมีปริมาณลดลง จึงมีการนำเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร และอุตสาหกรรมการเกษตรมาผลิตเป็นเชื้อเพลิงในรูปแบบของถ่านอัดแท่ง เพื่อใช้เป็นพลังงานทดแทนที่อาจหมดไปในอนาคต และช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่สืบไปมาเป็น กิจกรรมทำถ่านอัดแท่งจากไปไม้แห้ง เพื่อเป็นการใช้ประโยชน์จากไปไม้แห้งเป็นรูปธรรมในชุมชนวัดไผ่สามตำลึง

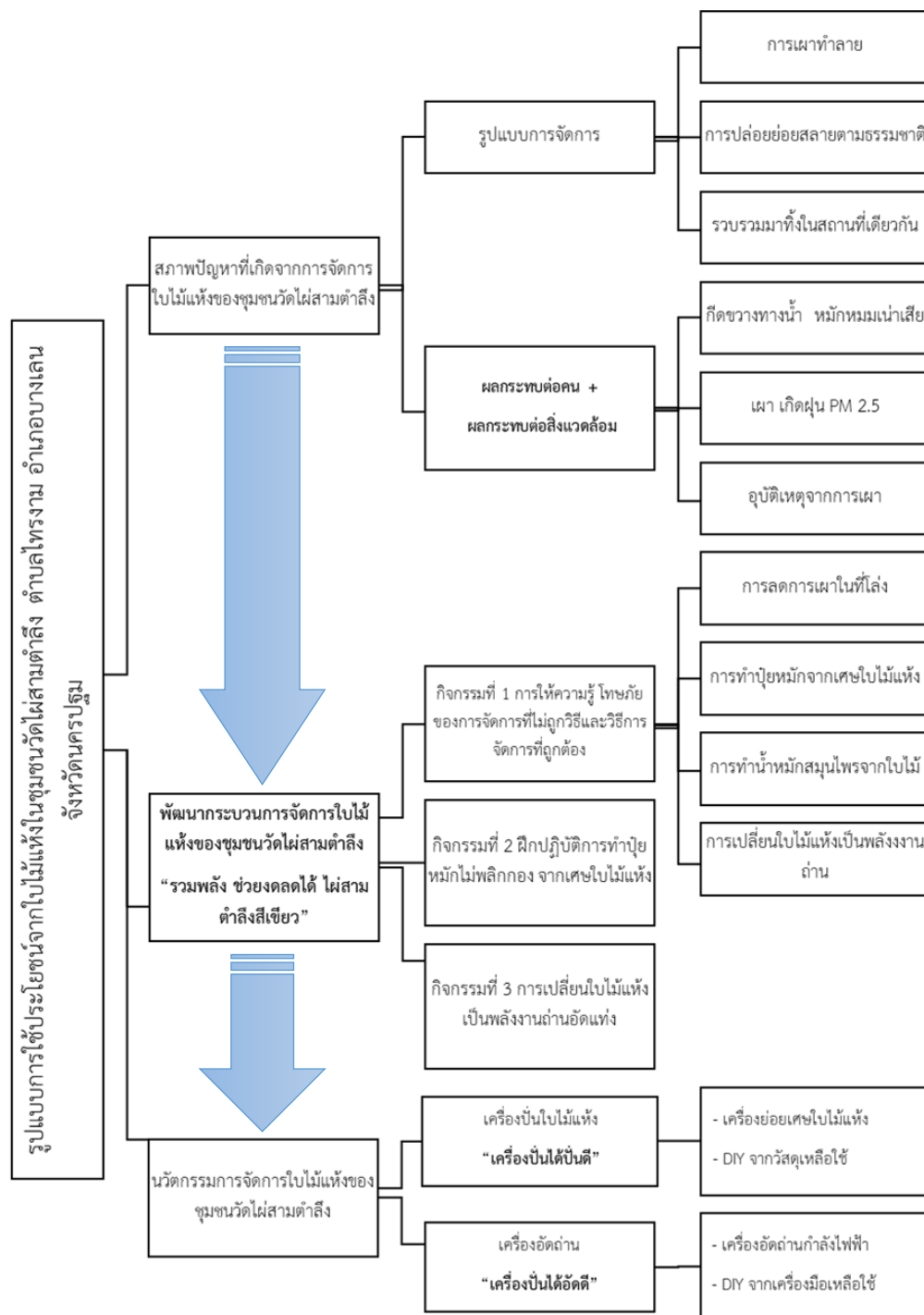
ดังนั้น จึงสรุปการนำเสนอรูปแบบการจัดการไปไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม รูปแบบ “PDI model” ประกอบด้วย P = Participation คือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดการไปไม้แห้ง D = Develop คือ การพัฒนารูปแบบการจัดการไปไม้แห้ง สร้างกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ I = Innovation คือ นวัตกรรม คือ “เครื่องปั่นได้ปั่นดี” (เครื่องย่อยสลายไปไม้แห้ง) กับ “เครื่องปั่นได้อัดดี” (เครื่องอัดถ่าน) ถ่านอัดแท่งจากไปไม้แห้ง

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการใช้ประโยชน์จากไปไม้แห้งในชุมชนวัดไผ่สามตำลึง ตำบลไทรงาม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research : PAR) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๕ ท่าน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ ๙ ท่าน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการ

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดจากการจัดการใบไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง ตำบลไทรงาม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม แล้วนำมาซึ่งรูปแบบการพัฒนากระบวนการจัดการใบไม้แห้งแบบมีส่วนร่วมโดยใช้หลัก 7Rs และนำไปสู่กระบวนการเสนอรูปแบบการจัดการใบไม้แห้งแบบมีส่วนร่วม ดังนั้นจึงสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการใช้ประโยชน์จากใบไม้แห้งในชุมชนวัดไผ่สามตำลึง” มีประเด็นนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลสภาพปัญหาที่เกิดจากการจัดการใบไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง

สภาพปัญหาที่เกิดจากการจัดการใบไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง ตำบลไทรงาม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) การจัดการใบไม้แห้งในครัวเรือน หมายถึง แนวทางการจัดการใบไม้แห้งในครัวเรือน ได้แก่ ใบไม้แห้งบริเวณที่อยู่อาศัย ใบไม้แห้งตามถนนหนทาง ใบไม้แห้งทางน้ำการเกษตร ตามหลักกระบวนการ 3Rs 2) การทำกิจกรรมทำความเข้าใจผลกระทบจากการจัดการกำจัดใบไม้แห้งแบบดั้งเดิมทั้งหมดโดยไม่มีการนำมาสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและมีจิตสำนึกที่ดีในการรักษสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มธุรส สว่างบำรุง** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสำรวจทัศนคติทางสังคมของชุมชนภาคเหนือที่มีต่อการเผาขยะมูลฝอยในบริเวณที่พักอาศัย ผลการวิจัยพบว่าทัศนคติทางสังคมในชุมชนทางภาคเหนือที่มีต่อการเผาขยะมูลฝอยในพื้นที่พักอาศัยโดยรวม พบว่ามีระดับความคิดทัศนคติเชิงบวก และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางสังคมที่มีต่อการเผาขยะมูลฝอยในบริเวณที่พักอาศัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับสำคัญ 0.005 ได้แก่ ปัจจัยของที่พักอาศัย ปัจจัยที่ส่งเสริมความรู้เรื่องของการกำจัดขยะมูลฝอย ปัจจัยของการที่จะรับรู้ในชุมชนที่มีต่อการเผาขยะมูลฝอย ปัจจัยจิตสำนึกที่มีต่อการสร้างผลกระทบในด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัจจัยทัศนคติต่อการงดเผาขยะมูลฝอย และปัจจัยพฤติกรรมในการเผาขยะมูลฝอยในปัจจุบัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **แซ มังกรวงษ์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างสรรค์เนื้อหาสื่อเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม: ยั่งยืนสู่สังคม ผลการวิจัยพบว่า ในแนวทางการสร้างสื่อเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่สามารถนำทฤษฎีหน้าที่นิยม การสร้างจิตสำนึกสาธารณะ และการเล่าเรื่องมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์โดยการปรับใช้กับปัญหาในพื้นที่ได้ซึ่งมีมิติทางหน้าที่ ที่นิยมคือหลักของสังคม 5 มิติที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางสังคม โดยเลือกเพียง 3 มิติ เพื่อสอดคล้องกับปัญหาในพื้นที่กรณีศึกษา คือ ครอบครัว เศรษฐกิจ และศรัทธา มาปรับใช้ในการสร้างภาพตัวแทนผ่านตัวละคร และการใช้จิตสำนึกสาธารณะผ่านการพัฒนาการของตัวละคร รูปร่างของเนื้อหา แก่นของเนื้อหา และรูปแบบของอารมณ์มาเป็นโครงสร้าง โดยหลักการและวิธีการวิจัยที่สามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางสร้างสรรค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเหมาะสมตรงกับปัญหาของพื้นที่ และสามารถกระตุ้นจิตสำนึกสาธารณะได้

2. ผลการพัฒนากระบวนการจัดการใบไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง

จากสภาพการพัฒนากระบวนการจัดการใบไม้แห้งแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง จึงนำมาสู่กระบวนการพัฒนากระบวนการจัดการใบไม้แห้งแบบมีส่วนร่วม โดยใช้หลัก 3Rs มาส่งเสริมการพัฒนากระบวนการจัดการใบไม้แห้งของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุรศักดิ์ นุ่นมีศรีและคณะ** ทำการวิจัยเรื่อง การบูรณาการการจัดการศึกษาเพื่อท้องถิ่นในการแก้ปัญหาหมอกพิษทางอากาศในชุมชนเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบในการบูรณาการการจัดการศึกษาเพื่อท้องถิ่นในการแก้ปัญหาทางอากาศที่เป็นมลพิษ จะต้องมีส่วนหนึ่งที่หนึ่ง การปรับกระบวนการทัศนคติของนักศึกษา ชาวบ้าน ต่อชุมชน ขั้นที่สอง การศึกษามลพิษในอากาศจากชีวมวล ขั้นตอนที่สาม เป็นการร่วมกันของประชาชนและนักศึกษา ช่วยกันออกแบบทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหมอกพิษทางอากาศ ได้แก่ การแก้ไขปัญหาหมอกพิษทางอากาศจากเทคโนโลยีที่ไม่ซับซ้อน เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาทางมลพิษทางอากาศ และการนำชีวมวลจากการเหลือทิ้งทางการเกษตรมาเปลี่ยนเป็น

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

พลังงานทดแทน และขั้นที่สี่ ดำเนินการแก้ปัญหาโดยการบูรณาการจัดการศึกษาเพื่อท้องถิ่นกับนักศึกษา ของ วิชาวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม กับบูรณาการจัดการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เอนก ฝ่ายจำปา** ได้ศึกษา การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า การวิจัยปฏิบัติการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การจัดการขยะของชุมชน 2) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชน และ 3) ศึกษาแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการขยะจำนวน 35 คน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และกระบวนการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาหาผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ขยะของชุมชนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นขยะในครัวเรือน ครัวเรือนไม่มีการคัดแยกขยะ ปัญหาคือขาดความตระหนักและความร่วมมือจากประชาชนและผู้ประกอบการ การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การลดปริมาณขยะภายในครัวเรือนและจากแหล่งกำเนิด การคัดแยกและการเก็บรวบรวมขยะ และการนำกลับมาใช้ซ้ำและนำไปกำจัด รวมถึงการจัดตั้งกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการรูปแบบแนวทางในการส่งเสริมให้จัดการขยะแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชนการมีกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงานและมีรูปแบบแนวทางจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม

3. การนำเสนอรูปแบบการจัดการไบโມแก๊สของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง

การนำเสนอรูปแบบการจัดการไบโມแก๊สของชุมชนวัดไผ่สามตำลึง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ออกแบบการจัดการออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบไบโມแก๊สทำปุ๋ยหมักไม่พลิกกอง 2) รูปแบบไบโມแก๊สทำถ่านอัดแท่งจากไบโມแก๊ส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุปราณี วุ่นศรีและคณะ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิธีการผลิตเชื้อเพลิงอัดแท่งจากขี้เลื่อยไม้ยางพารากับมูลสัตว์ ในงานวิจัยนี้ทำการศึกษาเศษวัสดุเหลือใช้ในชุมชน ซึ่งทำให้เกิดการแปรรูปไม้ยางพาราและของเสียจากปศุสัตว์นำมาใช้ให้เกิดเป็นประโยชน์ทางด้านพลังงานทดแทน โดนการทำเป็นเชื้อเพลิงอัดแท่ง ซึ่งเป็นการจัดการโดยนำเศษวัสดุที่เหลือใช้ทางการเกษตรและมูลสัตว์ เพื่อนำมาทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในทางด้านพลังงานช่วยเสริมสร้างรายได้และลดรายจ่ายทางด้านพลังงาน ที่สามารถนำมาใช้ทดแทนแก๊ส LPG ลดปริมาณของมูลสัตว์โดยการนำมาแปรรูป ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่หน้าอยู่ของชุมชนลดแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาประกาศิต สิริเมธและคณะ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปราชญ์ป่า : กระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมในการจัดการป่าชุมชนต้นแบบ เขตกลุ่มแม่น้ำมูลตอนบน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทต่อการพัฒนางานเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ 1) บทบาทผู้ให้ความรู้ 2) บทบาทผู้สร้างกระบวนการจัดการ 3) บทบาทผู้นำทางภูมิปัญญา 4) บทบาทผู้สร้างเครือข่าย และ 5) บทบาทผู้ประสานสัมพันธ์ โดยปราชญ์ป่านั้นได้แสดงบทบาทในการจัดการป่าที่ประกอบด้วยภูมิความรู้ ภูมิธรรม และคุณลักษณะภาวะผู้นำ คือ “ปราชญ์ป่าเชิงพุทธ” โดยได้นำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการจัดการอนุรักษ์พิทักษ์ป่าชุมชน กระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมในการจัดการป่าชุมชนต้นแบบของปราชญ์ป่า มี 5 กระบวนการ เรียกว่า “KLIPS Model” ประกอบด้วย 1) K = knowledge (กระบวนการให้ความรู้) 2) L = leadership (กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำ) 3) I = innovation (กระบวนการส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรม) 4) P = participation (กระบวนการสร้างเสริมการมีส่วนร่วม) และ 5) S = Social Networks (กระบวนการสานสัมพันธ์เครือข่ายทางสังคม) โดยกระบวนการงานด้านการสร้างจิตสำนึกร่วมของปราชญ์ป่านั้นเริ่มจากการหาจุดร่วม มีระเบียบเหมือนกัน และใช้ประโยชน์ร่วมกัน คือ ส่งเสริมให้ได้รับประโยชน์อย่างยุติธรรมเหมือนกัน เพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมในการจัดการป่า

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ชุมชนให้มีผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมก่อให้เกิดดุลยภาพแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนของการจัดการป่าชุมชนและสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุภาพร พงศ์ธรพุกษ์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อ การหมักปุ๋ยชีวมูลเหลือทิ้งในสวนวนเกษตร ผลการวิจัยพบว่าการวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณสมบัติของปุ๋ยหมักและหารูปแบบการหมักปุ๋ยที่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยดำเนิน การวิจัยเชิงปฏิบัติการในภาคสนามแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเกษตรกรในเขตพื้นที่บ้านผามุบ อำเภอลำแล่าง จังหวัดอุดรธานี เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยแบบผสมผสานประกอบด้วย การสำรวจ ทดลอง การสอบถาม สัมภาษณ์และการอภิปรายกลุ่ม เพื่อศึกษาถึงสถานการณ์ทั่วไป บริบทชุมชน ประเมินความเหมาะสมของเทคโนโลยี และการนำไปใช้ประโยชน์โดยทดลองหมักปุ๋ยในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริม สนับสนุนการนำขยะธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ แปรรูป เพิ่มมูลค่า มากกว่าปล่อยทิ้งหรือกำจัดทิ้งโดยปาวประโยชน์
2. จัดทำข้อตกลงระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชุมชน ให้การช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมรูปแบบการใช้ประโยชน์จากใบไม้แห้งในชุมชน
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมกันวางนโยบายในการทำงานที่สอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนา รูปแบบการมีส่วนร่วมในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- แข มังกรวงษ์. (2562). “แนวทางการสร้างสรรค์เนื้อหาสื่อเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม: ยังคงสี่คราม”. วารสาร Asian Creative Architecture, Art and Design: ACAAD. ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน): 96.
- พระมหาประกาศิต สิริเมธ และคณะ. (2561). “ปราชญ์ป่า : กระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมในการจัดการป่าชุมชนต้นแบบ เขตลุ่มแม่น้ำมูลตอนบน”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่ 6 ฉบับพิเศษ (11 พฤษภาคม): 62.
- มธุรส สว่างบำรุง. (2560). “การสำรวจทัศนคติทางสังคมของชุมชนภาคเหนือที่มีต่อการเผาขยะมูลฝอยในบริเวณที่พักอาศัย”. วารสารวิจัย. คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (กุมภาพันธ์): 50.
- สุปราณี วุ่นศรี และคณะ. (2561). “การศึกษาวิธีการผลิตเชื้อเพลิงอัดแท่งจากขี้เลื่อยไม้ยางพารา กับมูลสัตว์”. วารสารวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 18.
- สุภาพร พงศ์ธรพุกษ์. (2562). “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อ การหมักปุ๋ยชีวมูลเหลือทิ้งในสวนวนเกษตร”. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี : คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 (ธันวาคม): 80.
- สุรศักดิ์ นุ่นมีศรี และคณะ. (2560). “การบูรณาการการจัดการศึกษาเพื่อท้องถิ่นในการแก้ปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชน เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่”. วารสารบัณฑิตวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 499.

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

เอนก ฝ่ายจำปา. (2563). “การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย”. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเอราวัณจังหวัดเลย, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน): 126.